Sammanfattning av rapporten *Changing the Narrative: Media Representation of Refugees and Migrants in Europe*

Text: Ulrika Nylén

Bakgrund och syfte

Projektet *Refugees Reporting* startades av World Association for Christian Communication (WACC) och Churches' Commission for Migrants in Europé (CCME) i januari 2017. Projektet vill på ett övergripande plan stärka migranter och flyktingars kommunikativa rättigheter; det vill säga deras rätt att få tala i egen sak utan begränsningar, att porträtteras på ett korrekt sätt i medierna, och att få dela med sig av sina erfarenheter. Projektets utgångspunkt var att undersöka hur människor på flykt framställs i medierna, och ifall rapporteringen kan ha påverkan på den allmänna opinionen.

Syftet med *Refugees Reporting* var att se hur mediernas rapportering om migration kan göras mer balanserad och rättvisande. Projektet ville också verka för att föra samman journalister och människor med erfarenhet av flykt, dels för att undersöka hur den senare gruppen kan göra sin röst hörd och påverka rapporteringen och dels för att ta fram riktlinjer som säkrar en respektfull nyhetsrapportering.

Projektet bestod av tre delar: en studie av rapporteringen i sju europeiska länder, samtal med flyktingnätverk och samtal med journalister. Sju länder deltog i studien: Grekland, Italien, Spanien, Serbien, Storbritannien, Sverige och Norge. Materialet samlades in under tre dagar: tisdag 30 maj, onsdag 7 juni och måndag 12 juni 2017 och bestod av artiklar i tryckta tidningar, webbartiklar och mediers inlägg på Twitter. Urvalet av medier baserades på räckvidd, politisk bredd och format. Totalt ingick 154 tryckta artiklar, 269 online-artiklar och 121 tweets. I Sverige ingick 31 tryckta artiklar, 16 tweets och 44 online-artiklar. I Sverige genomfördes materialinhämtningen av volontärer under ledning av personal från kyrkokansliet i Uppsala.

Följande svenska medier ingick i studien:

- **Tryckta tidningar:** Metro (Stockholm norra), Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Sydsvenska Dagbladet, Tidningen Ångermanland, Dagens Industri, Östgöta Correspondenten, Upsala Nya tidning, Helsingborgs Dagblad.
- **Online:** Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Göteborgs Posten, Sydsvenskan, Fria Tider, ETC.
- **Twitter:** Sveriges Radio, Ekot, Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, SVT Nyheter, TV4.

Materialet analyserades kvantitativt, med fokus på beskrivningen av människorna som nämns i artiklarna. En mindre del valdes ut för en kvalitativ analys, då med fokus på den allmänna tonen i texten.

Huvudsakliga resultat

Resultatet ska ses som en beskrivning av generella mönster snarare än en bild av hur all rapportering om migration går till, eftersom materialet är relativt litet och analysen visar stora skillnader mellan länderna. Tanken är att rapporten ska uppmuntra till diskussion och att inspirera till mer forskning och aktion i dessa frågor. Här följer studiens huvudsakliga resultat:

- **Få artiklar handlar om individer**
  Endast 21 % av artiklarna handlar om enskilda personer med erfarenhet av flykt. I de svenska artiklarna är siffran något högre; 31 % av artiklarna hänvisar direkt till en individ. En förklaring till det låga resultatet kan enligt rapporten vara att majoriteten av artiklarna främst handlar om nationell lagstiftning. Resultatet pekar dock på ett mönster av osynliggörande, som riskerar att skapa en klyfta mellan politiken och de människor som berörs av den.
- **Vissa grupper är mer osynliga än andra**
  Kvinnor är oproportionerligt frånvarande i rapporteringen. Av alla personer som nämns i studien är bara 6 % en kvinna med flyktingbakgrund.
- **Människor med erfarenhet av flykt citeras inte**
  Studien pekar på en trend av indirekt representation, vilket betyder att människor inte citeras direkt i artiklarna.
- **Flykting som identitet**
  I endast 3 % av det undersökta materialet finns människor på flykt som intervjuas i egenskap av att de är experter på att beskriva den situation som de befinner sig i. I 43 % av artiklarna nämns inte deras yrke, utan flyktingskapet målas upp som det enda betydande i deras identitet. Mediernas oförmåga att ge beskrivningar som sträcker sig bortom flyktingskapet riskerar enligt rapporten att beröva människor deras värdighet och att avhumanisera dem.
- **Neutral ton vanlig**
  Rapporten visar på ett genomgående lågt användande av termen ”illegal migrant”. Utöver detta exempel finns dock en stor variation i vilka termer som används i olika länder. Projektdeltagarna var positivt överraskade av den neutrala tonen som fanns i ungefär hälften av materialet. Obalanserat negativa beskrivningar av människor på flykt riskerar att bidra till avhumanisering, och överdrivet sympatisk journalistik riskerar att göra människor till offer. Opartisk, neutral journalistik, som presenterar fakta och perspektiv från olika sidor är därför enligt rapporten viktigt att upprätthålla.

Rapporten belyser vikten av att följa existerande journalistiska regler, att bygga tillit och kapacitet mellan flyktingledda grupper och journalister, att skapa bättre förståelse för medierna hos civilsamhället och framförallt att ge röst till mångfald, erfarenhet och expertis hos de som själva har erfarenhet av flykt.

Detaljerade resultat

Ämnen

Politiska frågor dominerar nyhetsrapporteringen om människor på flykt i det material som ingår i studien. 55 % av materialet handlade om politik, ofta om nationell lagstiftning. 71 % av det svenska materialet som handlade om politik berörde nationella frågor.

Personer

I 21 % av artiklarna handlade om individer med erfarenhet av flykt. Långt fler politiker, jurister och representanter för olika typer av organisationer nämns. Det kan enligt rapporten hänga samman med att politiska frågor dominerar rapporteringen. Representationen av individer med erfarenhet av flykt är särskilt låg i materialet från Storbritannien, där individer var närvarande i endast 8 % av materialet. I Serbien fanns individer med samtliga artiklar. För det svenska materialet var siffran 30 %.

Kön
Män är överrepresenterade i materialet. Endast 32 % av alla omnämnda personer är kvinnor, och 27 % är kvinnor på flykt. I Sverige är 60 % män och 40 % kvinnor av alla omnämnda personer. Norge är det land som har jämnast representation mellan män och kvinnor. Det spanska materialet visar störst skillnad mellan antalet omnämnda män och kvinnor.

Terminologi
I det svenska materialet används sällan begreppen flykting eller asylsökande. Ett intressant resultat är att rapporten visar är att begreppet illegal migrant används sällan. Enligt rapporten kan det tyda på en medvetenhet om termens negativa konnotationer och brist på legal bas.

Ålder och ursprung
Majoriteten av materialet nämner inte ålder på de personer som berättelserna handlar om. När ålder väl nämns är den vanligaste åldersgruppen 19-34 år. Den vanligaste ursprungsregionen som nämns är Mellanöstern. Andra regioner som även de har stor migration, som Västafrika och Centralasien, nämns mer sällan. Rapporten föreslår att detta riskerar till att bidra till en brist på förståelse för bakgrunden till människors flykt.

Religion
Religiös tillhörighet nämns sällan i materialet; i 83 % nämns inte religionen. Enligt rapporten kan detta förklaras med att rapporteringen inte handlar specifikt om religion och att den detaljen därför saknar relevans. En annan orsak kan vara att enbart nyhetsartiklar, och inte debattinlägg, har inkluderats i studien. När religiös tillhörighet ändå omnämns handlar det om islam i 15 % och kristendom i 1 % av fallen. Enligt rapporten kan det faktum att religion nämns så sällan leda till att läsarna drar egna slutsatser och anta att en person tros tillhöra en viss religion bara för att personer kommer från ett visst land, vilket inte är önskvärt.

Direkta citat
40% av materialet innehåller direkt citering av en person på flykt. Resultatet varierar mellan länderna; Norge ligger i topp med 88 % och Grekland i botten med 13 %. I Sverige innehöll 50 % av materialet direkta citat av människor på flykt.

Roll och yrke
Den roll som personer tilldelas i en nyhetsberättelse är lika viktig som utrymmet de tilldelas i texten. Rapporten visar att det i en majoritet av materialet handlar om människor på flykt, de är subjekt i texterna. Endast i 3 % av artiklarna har personer på flykt rollen som experter eller talespersoner. Bristen på direkt representation kan enligt rapporten leda tanken till idén om att människor på flykt endast är värda att tala *om* istället för *med*, och att inte har expertis att bidra med i frågorna. Det är då en stor risk att flyktingskap får vara en människas hela tillskrivna identitet.

I 43 % av det totala materialet nämns inte de yrken som människorna på flykt har, och i 27 % omnämns de enbart som ”migrant”, ”flykting” eller liknande. Enligt rapporten riskerar detta att bidra till bilden av människor på flykt som offer i konstant behov av stöd och hjälp för att överleva. Detta blir tydligt vid en jämförelse med andra individer, utan erfarenhet av flykt, som figurerar i texterna: 55 % av dessa representerar ländernas regeringar, det vill säga funktioner som associeras med makt och ansvar.

Rapporten visar på att en obalanserad rapportering riskerar att skapa farliga stereotyper. När medierna inte ger utrymme till komplexa beskrivningar av människor på flykt är risken att allmänheten börjar se ”flykting” som en identitet och sysselsättning. Detta kan i sin tur leda till förlorad värdighet för de som fråntas sin identitet. De vägras inte enbart ett utrymme att uttrycka genom, utan stämplas även genom att en allmän uppfattning om ett deras flyktingskap är det enda som är värt att uppmärksamma med dem.

I 26 % av materialet beskrevs människor på flykt som offer och överlevare, oftast till följd av krig och konflikter eller diskriminering. En tredjedel av det totala materialet handlar om människor på flykt som har eller påstås ha begått brott. I de flesta fall handlar det om förövare som begått terrorbrott. I rapporten förklaras detta med att det delvis kan bero på att en terrorattack vid London Bridge ägde rum under den period som studien pågick, och att en av förövarna identifierades som asylsökande. Många medier i Storbritannien fokuserade på detta, särskilt de på högerkanten.

Kvalitativ analys
Materialet genomgick även en kvalitativ analys som fokuserade på om texterna aktivt utmanade alternativt förstärkte negativa stereotyper. De flesta texterna bedömdes inte aktivt utmana negativa stereotyper. Av det svenska materialet var det 94 % som inte aktivt utmanade negativa stereotyper. Av det material som bedömdes aktivt utmana negativa stereotyper handlade en majoritet om tvångsförflyttningar av människor. Enligt rapporten kan detta bero på att det i texterna på detta tema ofta erbjöds mycket bakgrundinformation som underlättade för läsaren att sätta sig in i situationen.

De flesta texter bedömdes på motsvarande sätt inte förstärka negativa stereotyper; 87 % av det totala materialet förstärkte inte aktivt stereotyper. Ett undantag är Storbritannien där 46 % av artiklarna bedömdes aktivt förstärka negativa stereotyper. I nyheter som handlar om brottslighet förekommer återfanns flest negativa stereotyper.

Tonen i rapporteringen
Majoriteten av det totala materialet bedömdes vara neutralt i tonen. Enligt rapporten är det ett tecken på att journalister för det mesta arbetar efter principen om opartiskhet.

Rekommendationer
Rapporten innehåller även rekommendationer för journalister, flyktingledda grupper och civilsamhällesaktörer som arbetar med människor på flykt. Dessa innefattar bland annat att journalister ska arbeta efter de etiska riktlinjer som finns för rapportering om migration, att flyktingledda grupper ska identifiera journalister som rapporterar om migration och etablera goda samarbetsformer och att civilsamhällesaktörer ska avstå ifrån att ta över människors beslut i frågor om mediakontakter. Målet med råden är att de ska främja rätten för människor på flykt att höras i nyhetsrapporteringen.